

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Vir Apostolicvs seu Vita Et Virtvtes R.P. Alberti
Chanowsky è Societate Iesu in Provincia Boëmiae**

Tanner, Jan

Coloniæ Agrippinæ, 1660

Caput VIII. Forma ordinaria Missionum eius & perigrinationum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-50633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-50633)

47

minum aderat, aut iter faciebat pluribus comitatus, nunquam cessabat loqui: sed Deū & res cælestes sine ulla requie loquebatur, explicabat, inculcabat, adeoque mensis, quibus multi aderant hospites, ita, ut non facilis daretur sermonum spiritualium occasio, aderat invitissimus, sequē quamprimum inde expediebat.

Cum Anno 1642. Societas IESU in Provincia Boemæ Praeposito Provinciali R.P. Gregorio Schelicio singulis triennijs haberi solita comitia Religiosa celebraret, ipse, utpote unus è Professis senio. 1. bus ad eadem legitime vocatus (etsi id, si cum reliquis interfuisset, honorificum ei futurum erat) ita deprecatus hoc est, totque ac tantas absentiae, & ne Missiones suas vel tantillo tempore deserere cogeretur, attulit rationes, ut eas pro iustis & sufficientibus Congregatio universa acceptaret, & emanendi concesserit facultatem.

CAPUT VIII.

Forma ordinaria Missionum eius & perigrinationum.

Toto quidem anni tempore iuuandis animabus & obaudi Missionibus

Apostolicis diligēter vacabat: præcipuè tamen à Quadragesimæ exordio ad festū usq; SS. Trinitatis; quod videlicet tēpus plerūq; ne solet per Boëmiā cōfessionī ac Communioni Paschali obeundis à Magistratu Ecclesiastico designari. Tūc enim se se peregrinationi magis dabat, & Collegio Clatoviensi egressus intra aliquot menses non redibat.

Cū autem Zelus eius, vitæque integritas esset superioribus Societatis perspecta ætasque iam provecta non videretur aut calumnijs aut suspicionibus malevolorum obnoxia; amplam ei fecerant quocunque tempore sine vlllo comite ad quemvis locum abeundi, atque extra Societatis religiosa domicilia, quantocunque tempore vellent, emanendi potestatem. Hac ille liberaliter vsus nemine advertente sæpe solus abibat, sæpeque ad aliquot tantum horas divertebat in Collegium, ac mox nullo salutato rursus excurrerebat.

Nec minus Eminentissimus Cardinalis Ernestus ab Harrach Boëmiæ Archiepiscopus cognito eius Zelo, fructuque quem in vinea Domini faceret, magnas ei facultates indulgit. Extra Collegiū sua quædā habuit, quasi receptacula, arces vel civitates certo milliarium intervallo à se distitas, ad quas se

se conferebat sæpius, in eis morabatur diutius; & quiete capta rebusque necessarijs, si quibus opus haberet, instructus, rursus inde ad alia loca commigrabat. Atque in his ipsis suis sedibus deligendis rationem habuit salutis animarum: id enim spectabat, ut in eis aut essent personæ quæpiam pietati ac cælestibus valde addictæ, quas ex eius conversatione spes esset multum profecturas; aut homines in fide catholica parum firmi, quos instrueret & firmaret; aut omnino aliqui ab Ecclesia alieni, quos reduceret: ut sic nec quando quiescebat, quiesceret. Talia ejus diversoria erant præcipuè *Blatnensis*, Arx ob illustrissimæ Comitissæ loci illius Dominæ pietatem. *Horaz* Diovicium ob incolarum necessitatem, ac loci advicina opportunitatem: atque ob ibidem sepultum, piæ & ut fertur, Sanctæ memoriæ P. VVenceslaum SSnihovvsky è Societate IESU; *Nepomukum* ob speciale Parochi Nepomuceni in se studium, ac loci illius Sanctam erga Divos Adalbertum & Ioannem Nepomucenum memoriam; *Sussicium* recens ab hæresi conversum, ut & *Strakonicium* & *Clatonia*, nondum Collegio Societatis IESU ditata, Arx *Raby*, *Dozicium*, *Valzouium*,
 D 4 pluraque

pluraque alia eiusmodi castella. Reperta est nihilominus Domina quaedam eius cognata in heresi tam pertinax, ut cum annis pluribus Pater unum eius omniarte oppugnaret, atque in eo, quem illa incolabat loco, ultra morem saepius diutiusque haereret, non tam esse efficere potuerit, ut monita eius grato animo acciperet, & vel saltem opinione eius sanctitatis late sparsa, aut ceterum ullis virtutum eius exemplis, verisque, saxum pectus suerit emolliat. Eius tamen Augustissima Ferdinandi III. pietate post plures à P. Alberti morte annos ex Boemia in Ungariam coacta migrare, hanc simul secum exportavit. In huiusmodi diversis cubiculum P. Chanovvly habebat aliquod secretum apud Parochum vel loci Dominum, in quod pro laboribus reciperet, è quo sine ullius interpellatione egrederetur, nullius ibidem admittentibus hominis obsequium famulare.

Puerum aliquem rusticellam, quem sibi à noto quopiam Domino ad baiulandam per iter sarcinulam adiungi pariebatur; per aliquot menses apud se habitum, postquam & in fide & in pietate christiana probe erudivisset; ad scholas, aut ad quodpiam aliud honestum vitae genus, procura-

tis illi ad hæc medijs opportunis applicabat; ac tum si collibitum esset alium eodem modo se comitaturum assumebat. Ex hac eius disciplina quidam absolutis studijs ordinem Prædicatorum est ingressus.

Per vias autem ipsas ab animabus iuvandis non feriabatur ullo modo: sed si quos nactus esset viæ comites, eos in fide & moribus formabat; alias obvium quemque in campis rusticum, famulum, puerum, aut quemcunq; demû promiscuè aggressus, salute officijsque præmissis suaviter, & modestissimè interrogabat, quidnam sentiret de Christo Domino? aut quid de illo, deque rebus alijs ad vitam christianam pertinentibus nõsset? essetne aliquando affectu & cogitati onibus suis in vulneribus Christi benedicti? quantum & quomodo Deum precari consuevisset? num cor & cogitationes omnes orationi apponeret? quid cogitaret, sentiretque de quatuor novissimis? atque his & similibus inhærendo gradum sistebat, quam diu expedire, aut per hominis illius occupationes licere putabat: tum se se rursus conferebat ulterius, aliû fortè iterum paulo post ad eundem modam deprehensurus, & eruditurus.

Hinc nullum plerumque viæ suæ termi-

num vel spatium proponebat, sed ut fors
ferret & occasio, huc aut illuc se con-
vertebat, aliquando solum uno aut altero,
aliquando plurius eadem die pagis per-
lustratis, aliquando milliaribus aliquot, ali-
quando nec unius dimidio absoluto.

Pagum quempiam sibi eatenus ignotum
ingressurus, in ejus aditu cantilenam aliquam
pam vernacule canere incipiebat, & sic pa-
gum paulatim subbat, eo fere modo, quo
mendicabala consuevere, donec pueri con-
currerent aut ipse obvios icunculam ostensa
blande ad comitandum, & secum canen-
dum advocaret: & sic cohorte aliquam con-
gregatam, recta secum illis ad templum in-
ter cantum conferebat. Quocumque ac-
cessisset mox ibi ordinatam puerorum puell-
larumque concinentium acie, supplicanti-
um ritu pagum sursum deorsum in oppidis
verò ac civitatibus forum & plateas &
maneria circumibat. Quodsi interea homi-
nes alij accurrissent, aut in circulum otio-
forum incidisset, cum tota sua cohorte sub-
sistebat, & catecheticum aliquid expone-
bat, conabaturque omnes secum ad tem-
plum reducere, ut ibi eis commodius &
plenius traderet doctrinam christianam.
Ibi pueris, puellisque ex ordine examina-
tis,

tis, & quid interim didicissent, auditis, præmiola, icunculas, rosaria distribuebat. Quod si templi copia abesset, saltem juxta aliquam Passionis Dominicæ columnam, aut demum, si nec hæc adesset, frondosa sub arbore in gramine congregatos erudiebat, nihil moratus, etiamsi præter pueros puellasque nemo præterea accessisset.

Vbi eum morari contigit diutius, ibi supplicationes sæpius intra hebdomadam seu mane seu à meridie circumducebat: ipseque eis intererat aliquando linteatus, aliquando nullo insignis Ecclesiastico ornatu. Præibat quandoque in fronte, quandoque inter pueros, quandoque Præcedentes pueros à subsequentibus puellis dirimebat, fere semper ipse cantionem decantandam præcinens, cui tener ille exercitus, reliquusque omnis populus pleno ore respondebat: nisi fortè familiaris, aut cognata ejus aliqua persona sonoræ vocis adesset, huic enim præcinendi munus, quantumvis verecundanti & reluctand imponebat, parvum quid & exiguum hæc omnia pro Deo magno esse inculcans: & sic nobiles suas cognatas foeminas & virgines plebi permixtas canere, plebemque anteire palam cogebat.

Ut autem processui suo majorem face-
ret splendorem, si vexilla ex templis dee-
rant, frustum aliquod rubræ, viridis, aut
etiam, si alia non esset, albæ telæ, baculo
aut perticæ affixum, imagineque aliquâ
chartaceâ in eius umbilico asutâ exorna-
tum, ipse sæpe manibus proprijs sæpius
puer quispiam præferēbat. Quin & non-
nunquam in pagis, ut pueris suis plausum
faceret, plaustrum aliquod oblongum ru-
dicanum adduci curabat, quo cum pueris
omnibus conscenso, vexilloque illo præ-
fixo se se per pagum & viciniam sursum
ac deorsum magna solennitate, interque
sacros concentus vehi curabat & revehi, ut
Christi Domini benedicti de regno Damo-
nis triumphum in ea nudi plebecula reno-
vare velle videretur.

Est Boëmica natio pijs cantibus dedita,
ut quæ maximè quibus olim & in prali-
ando est usa, seu dum catholicam pietatem
adhuc coleret, seu posteaquam in turpissi-
mam Hussi hæresim, & immanem sangui-
nariamque illam Duce Ioanne Ziska
barbariem degeneravit. Nuper verò Paren-
tum nostrorum ætate, tota prope in Pic-
carditarum blasphemam colluviem abiit,
quia secta illa psalmos Davidicos, unaque

venenum suum elegantissimis idiomate
 Boemico versiculis & melodijs illigarat.
 Noverat id P. Albertus adeoque ut nassâ
 hæc animas Deo attraheret quàm plurimas
 nihil prope aggrediebatur, nihil perficie-
 bat sine cantu, domi & in templis. Cantio
 dabat sermonibus eius initium; cantio eis-
 dem finem imponebat: cantio omnes eius
 cum proximo actiones comitabatur &
 condiebat; tantòque gaudio exultabat ad
 hæc P. Albertianimus, præsertim si popu-
 lus magna vaciferatione altissimè, valde-
 que sonore cantaret, ut dissimulare vultu
 verbisque non posset. Præcipuis autem ha-
 bebatur in delicijs piam illam concinendi ra-
 tionem, in qua præcinente vno reliqui v-
 num quid idemque non variatum semper
 respondent; quales sunt Litanie, simi-
 lesque alie à peregrinantibus ad sacra loca
 solite adhiberi. Nihilominus præ reliquis
 omnibus unam quandam cui initium est:
 MADVSE SE NESPAVSTEG NISKDY
 BOHA SVVEHO. *O anima mea nunquam*
dimitte Deum tuum, cantilenam ita adama-
verat, tantoque canebat affectu, ut in illa
Boemix parte cantio illa cognomen obui-
nuerit: Cantilena P. Chanovvsky. In ea
autem erigitur præcipuè anima in singula-

rem & perfectam erga Deum fiduciam, gratitudinem, plenam in eius manus resignationem, atque in vanissimi & perituri huius mundi contemptum; utque relictis omnibus Dei semper memor ei soli seruiat, credatque omne tempus, quidquid demum in eo agatur, perire inutiliter, in quo Deo & rebus caelestibus non vacatur.

Quo idie post solis ortum celebrabat; & tum ad suos se se pueros erudiendos, aliaque munia conferebat. Festis Dominicisque diebus finito sermone ad populum, ne & tunc à iuuantibus animabus cessaret. plerumque se ultro prandijs rusticorum ingerebat, eis super mensam spirituale pabulum praebiturus.

Visitabat, & intrabat in pagis & civitatibus domum quamlibet, ex eaque se rursus expediebat breuissimè nec fere ultra quadrantem horæ morabatur: ad noctem verò in obviam quamque casam, ad vilissimū quemque, sed tamen ad pastores & opilio nes frequētius libētiusque divertebat.

Sæpissimè eum ab æstu, vel frigore ac pluvijs gravissimè vexari per viam contingebat: quare calidum petebat plerumque suo in diversorio hypocaustum, tum membris etiam iam senio frigescentibus calefaci-

faciēdis tū vestimentis à madore excicādis.

Quando eum apud nobiles contingebat pernoctare, familiam omnem, ipsosque ex stabulis famulos & ancillas sub vesperum advocari in aliquod conclave à Domino impetrabat, pollicitus se piūm aliquid eis narraturum, atque aliquam omnes simul de rebus salutaribus habituros collationem. Et tum more suo iucundè illis proponebat res fidei ac pietatis Christiana, atque etiam (præsertim si in loco illo esset iam notior) interrogabat, essetnè, qui boni aliquid dicere aut narrare vellet? tantusque in eum erat affectus, tam secura de eius benignitate fiducia, vt non modo nobiles personæ, sed & famuli & aurigæ, & stabularij ac pueri promiscuè assurgerent, & si quid eis occurreret sine erubescencia in medium præferrent, mox præmium, icunculam, agnum Dei, aut eiusmodi aliud religiosum munusculum accepturi. Quin eò res processerat, vt nec ipse viros nobiles & maturos interrogare, nec ipsi ei respondere, aut si quid præterea haberent vltro palam sua familia, puerorum ac rudium instar exponere erubescerent. Vbi autem familiam hoc modo convocare non erat

oppor-

opportunum, ibi vesperi relictis Dominis,
 ad fornacem, aut ad aliquem angulum, se
 inter ancillas & famulos conferebat, &
 cum eis familiariter spiritualia, & ad eru-
 ditionem Christianam pertinentia collo-
 quendo confidebat, ac modum inter ipsos
 labores orandi, suaque omnia Deo offe-
 rendi docebat, & pias narrabat historias
 huic, quam subiungo, similes, quæ reli-
 quas inter memoriæ renaciùs hæsit, hæret-
 que etiamnum cum voluptate commemo-
 rantibus ancillis: fuisse videlicet quem-
 piam eremiculam, quem de sua ipsius vi-
 tæ sanctitate magna cogitantem iusserit
 Deus civitatem adire, in qua Ancillam
 longè, quàm ipse esset Sanctiorem, vascu-
 lum seu cadum ex humeris pendulum ge-
 stantem esset reperturus. Repertam ro-
 gavit Eremicola, quid totâ die facere con-
 fuerat: intellexitque eam dum mane-
 strato confurgens se vestiret perpendere
 quomodo Iudæi Christum Dominum lu-
 dico habitu induerint: dum onus quod-
 piam portaret, quomodo Salvator noster
 crucem baiulârit: dum comederet, quo-
 modo ille comedere sit solitus: & sic actio-
 nes reliquas omnes cõdire sanctis de Chri-
 sto Domino cogitationibus congruis in-

termixtis affectibus, vitamque totam quo-
ad posset ad eius componere imitationem.

Noctu P. Chanovvsky si dormiret, cu-
babat promiscuè humi in stramine, vel in
lecto prout occasio, fors & ratio ferebat.

Sarcinulam vnam aut alteram secum de-
ferebat semper, quamvis alteram puer eius
famulus (si talem secum haberet) gestaret,
In his præter pauperrimam supellectilem,
I. bellos habebat Boëmicos, icunculas, the-
culas agnorum Dei rosaria, aliaque huius-
modi præmunuscula, quibus puerilem z-
eantem, aliosque ad ea, quæ Christianis
scitu sunt necessaria promptè addiscenda
alliceret; simulque bene meritos, & in re-
bus eiusmodi discendis sedulos præmiaret.
His baiulandis sæpe viribus ita deficiebat,
vt sarcinulas illas per terram post se ali-
quando trahere cogeretur: visusque est
sæpius Dozicio, vbi subinde diebus ali-
quot æger decubuerat, viribus necdum re-
stitutis repentè effugere tam debilis, vt
dum montem vicinum celeriter, ne ab in-
sequentibus deprehenderetur, conscende-
ret, sarcinulas illas humi raptaret.

Dederat vero munusculis illius Deus
gratiam in conspectu hominū, vt grandæ-
vi viri nobiles icunculam ab eo in præmi-
unt

um alicuius Christianæ eruditionis coram alijs declarata publicæ acceptare non dignarentur.

Quia tamen libellos illos ipse emere cogebatur, nec tantum habere potuit sumptuum gratis, ut pro tot libellis sufficerent, quot ille inter populum spargi latissimè optabat; hinc non paucos ipse per suos familiares vendebat pretio, quàm poterat levissimo; quod deinde mittebat Pragam Patri Georgio Feto Societatis IESU, talium libellorum autori & scriptori, unde plures deinde tales libelli ei submittebantur, quo factum est, ut in Boëmia parte plurimum invaluerit piorum libellorum, sacrarumque cantionum Catholicus usus.

CAPUT IX.

Industria quadam speciales ad salutem animarum solita ab eo adhiberi.

CUM Anno 1618. cum Patre Adamo Kravvarsky in Moravia ageret VVilfovicij apud Dominum Melchiorum Docy, effecit, ut pueri aliquot subditi in Arce à Domino illo alerentur, quos scilicet
ibi